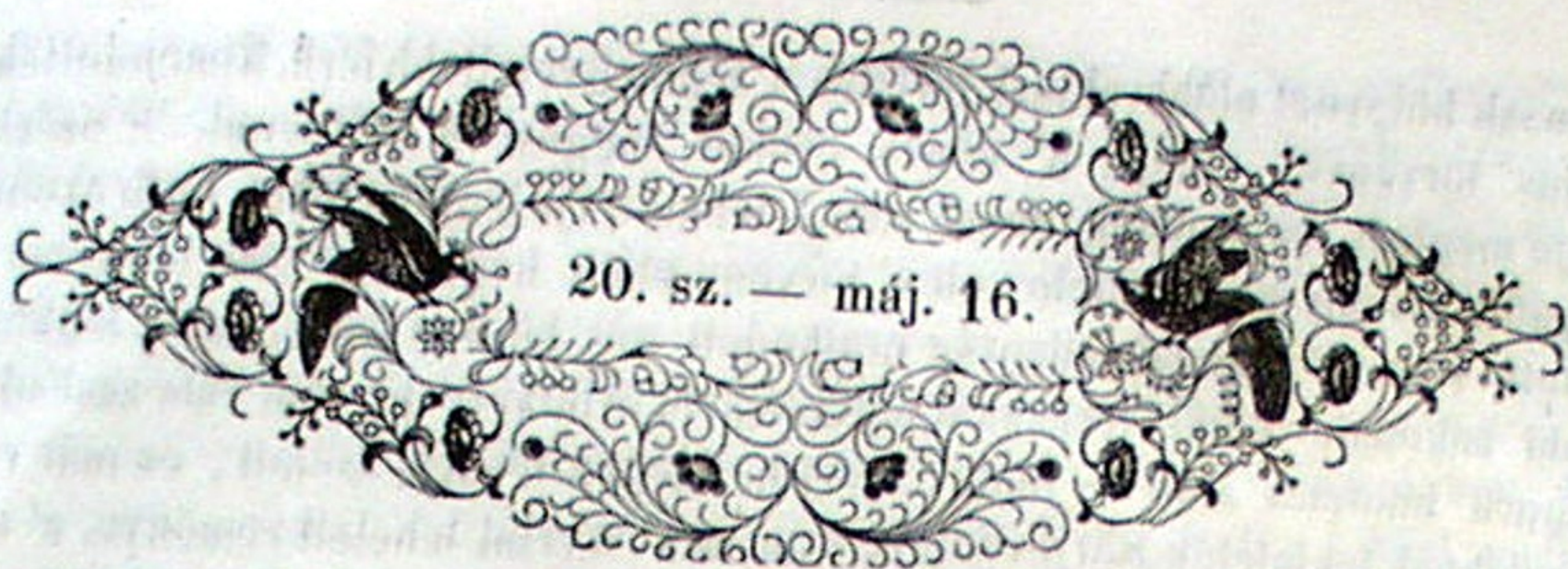

20. sz. — máj. 16.

A' NÖNEM JOGVISZONYAINAK TÖRTÉNETE. I.

Egyes embernek erkölcsi műveltségére nagyrészből lehet onnan következtetést huzni, hogy nevével mint bánik. A' durva 's műveletlen érzésű férj vagy ostobául zsarnokoskodik, vagy pulya rabbá törpül. Ellenben az erkölcsi műveltség kellő fokán álló férfiu tisztán megtalálja azon pontot, melyet nevének irányában elfoglalnia kell, 's valamint saját jogainak körét eszesen megőrzi minden női beavatkozástól, úgy más részből legkevésbé sem tagadja meg azon jogokat és kedvezéseket, melyek a' nőt társadalmi viszonyoknál fogva illetik.

E' szempontot nemcsak egyesek, hanem egész népek 's az általános emberiség erkölcsi műveltségének fokmérőjeül is fel lehet állítani. A' műveltségnek minő fokán áll, t.i. valamely nép, azon mértékben korlátozza vagy adja meg a' hölgyeknek jogait is. A' valódi pallérozottság nélkül szűkölködő népek rabszolgákká teszik a' nőnemet, vagy a' mi ugyan ritkább, önmagok lesznek azoknak rabszolgáivá. Művelt nemzetek ellenben az asszonyi nemnek, mint az emberiség egyik felének 's a' társadalmi állapot egyik főtényezőjének, minden tekintetben illő méltánylatot nyújtanak.

Emez itt felállított mondatok igazolására nem vélek érdektelen munkát tenni, ha e' hölgyeknek szánt lapokon a' legrégebb időktől fogva, meddig a' vizsgálódó történeten felmehet, előmutatom röviden azon jogviszonyokat, melyekbe a' nőnem a' legújabb korig helyezve volt. Három időszakot veszek fel: a' történetek ó, közép- és új időszakát.

A' ki fel tudja fogni a' nőnemnek magas rendeltetését, annak fellázad kebele, ha végig tekint az ó világ történeteiben. Nyomor és megvetetés súlyos igája nyomta a' nőnemet.

Igy például az indusoknál egészen le volt tiporva annyira, hogy a' leg-

nemesb hölgynél előbbvalónak tartaték a' legmegvetettebb férfi. Kimondották az indus törvények, hogy a' nőnek örökös függésben kell lenni. 'S azért ha férje meghalt, saját fiától, ennek nemlétében férje legközelebbi férfirokonától függött. És olly kevés hitele volt a' törvény előtt, hogy még csak tanu sem lehetett. Hasonló bizodalmatlanság uralkodott női hűsége iránt, mert legközelebbi rokonain kívül férfiakkal legtávolabbi érintkezésbe sem vala szabad — szigoru büntetés alatt — jönie; mert ha idegen férfival szólott, ez már rossz szándéknak tekinteték. Sőt jövő üdve iránt is a' szerint lehetett reménye, a' mint férjének kedvében járt. A' vallásban ki volt jelentve, hogy a' nőnek Isten gyanánt kell férjét — még ha eltérne is ez a' hűség utjáról — imádnia, mint-hogy nem áldozatok vagy a' vallás gyakorlata, hanem a' férj fog neki üdvösséget mennyben szerezni. Innen legkisebb hiba miatt el lehete a' nőt kergetni 's helyébe másikat venni. Csupán ollyan, ki noha beteges, de kedves és erényes volt, nem üzeték el; de más nő által kipótoltathatott. Egyébiránt, hogy a' hindu nők állapotáról teljes fogalmunk legyen, minden további festés nélkül csak azt kell megemlítenünk, mikép a' magasb rangu nő férje halálakor vagy megégettetett, vagy elevenen sírba temettetett!

Az egyptomiakról azt mondja Montesquieu, hogy a' házban az asszonyok parancsoltak; de tudjuk, hogy a' papi rendet kivéve, mellynek tagjai csak egy nőt vehettek, egyéb osztályoknál többnejűség volt divatban, 's innen méltán lehet következtetni, hogy itt sem voltak a' nők természeti emberjogaik birtokában, mert a' hol soknejűség divatos: ott a' nő mégis csak nem egyéb, mint a' férj rabszolgája.

A' zsidóknak, kik a' régi világ egyik legnevezetesebb népe voltak, a' nőnem iránti rendelkezését ismerjük a' bibliából. Ha valamelly zsidó t. i. szabad születésű leányt erővel megbecstelenített, csak azzal büntetteték, hogy azt meg kellett vásárolnia. E' nyomoru elégtételhez még azt kell megemlítenünk, hogy a' férj különben is megvette nejét szülőitől, ára 50 siklus volt. Nem csoda hát, hogy el is adhatta, annyival kevésbbé, hogy attól, mihelyt akará, megválhatott. Van 16 törvényes ok, melly jogot ad a' férjnek elválásra. Millyenek lehettek ezen ugynevezett okok, ismertetésül egy-kettőt szabad legyen megemlítnem. Illyen volt például, ha a' nő három évig gyermeket nem szült; ha nyilvános vagy közfürdőben mosakodott; ha hajadon fővel ment ki a' házból, holott más részről a' férj meg nem engedé, hogy neje fedetlen fejjel menjen elébe, mivel keleten és így a' zsidóknál is a' fedett fej jele volt már az ösrégiségben a' szolgaságnak 's jobbágyi hódolatnak; megfordítva nyugoton, jelesen Romában, a' kalap jelképe volt a' szabadságnak, 's ezért itten a' felszabadult szolgák fejébe legelőször is süveget nyomtak. Elválási alapul vehette még továbbá a' férj azt is, ha valamelly nő neki többé nem tetszett, és ellene kifogása volt. Már micsoda ok ez? mindezek pedig a' bölcs Mózes rendeletei valának.

A' babyloniak és assyrok vásárra vitték eladó leányaikat, 's ott árverés útján eladták. A' kinek módjában volt, annyit vett, a' hányat akart. Ezenkívül —

ugymond, Herodot a' történetírás atyja—azon utálatos szokás uralkodott, hogy minden nő köteles volt egyszer életében Mylitta istennő templomában leülni 's magát minden feltét nélkül átadni annak, ki az oda tóduló idegenek közül neki egy pénzdarabot lökött. Milly érzelemlázító megalacsonyítása a' női szeméremnek!

A' persa történetek azt írják, hogy a' persa fejedelemnek az adó egyéb nemei között ötszáz szüzet adtak a' colchusiak minden ötödik évben. Hol az emberiség illy gyalázatos módon 's illy emberszégyenítőleg lábbal tapodtatik, minő következtetést kell ott vonnunk a' nőkkeli bánásmódra. Egyébiránt ki mondja nyíltan a' Zendavesta persa valláskönyv, hogy a' nőnek Isten gyanánt kell férjét tisztelni. Illyent már láttunk az indusoknál.

Görögországban, leginkább Athenében, már találunk törvényeket, mellyek az asszonyi nem sorsát figyelembe vették. Eleinte t. i., míg a' hadakozó ifjúság meg nem fogyott, a' mikor aztán, némelly írók szerint, a' kétnejűség megengedteték,—eleinte, mondom, törvény szerint egynejűség volt divatos. Az agglények szégyenítő büntetés alá estek. Volt továbbá egy törvény, melly a' közügyek igazgatásában csak olyanoknak engedte meg a' részvételt, kik családapák és telekbirtokosok valának. Az athenei nőnek szabad volt némelly férfiakkal társalkodni, sőt férjeik jelenlétében vendégségbe is elmehettek. Halál esetében az életben maradt özvegy új házasságra léghetett, 'stb.—Mind e' mellett azonban, hogy némileg már több figyelem látszik a' nők sorsán, mégsem állottak ők olly fokán a' jogélvezésnek, mint várhatnók, midőn halljuk azon magasztalásokat, mellyek a' görög nép műveltségéről előnkbe ömlenek. Milly nevetéséges például, és milly képtelen az athenei nők pipere-asztalainak hivatalos felvigyázóira (gynaeconom) a' törvény által szabott kötelesség! nem engedteték meg t. i. a' tisztátalan életű nőknek, hogy szépen felöltözve kimenjenek, és a' templomokban megjelenhessenek. Azokat, kik a' törvényt áthágták, szabad volt mindenkinek megverni és csinos ruháikat testökről letépni. Ellenben a' tisztas asszonyoknak pongyolán kimenni tilos volt, és a' melly nő erre nem figyelt, 100 drachma birságot fizetett. Lehet-e már meglepőbb jelenetet gondolni, mint azt, mikor a' hajdani Athenében a' gynaeconom czivakodott a' nőekkel a' felett, hogy ruhájok nem eléggé divatszerű és új, övük szakadozott, és sandáljaik száraikon nincsenek megerősítve. Az olly törvényhozás, melly illy dolgokba beavatkozik, túlhág természetes körén, és kivált a' nőnemet gyermeki helyzetre alacsonyítja le.

Milly kicsinylőleg kérdi maga a' böles Aristophanes: „ugyan mi nagyot vagy jelest tehetnek a' nők, kik éltöket ülésben töltik vörösre festett crocosba (sáfrányszínű pongyolába) öltözve és felpiperézve“ 'stb.? és Plato a' maga köztársaságában azt mondja: „minden nő minden férfival közös legyen.“ Hát így gondolkodának a' görög bölcsek a' nőnemről?

Ha már ezek után figyelembe vesszük azon utálatos szokást a' régi Hellasban, melly szerint itt is, mint a' babyloniak- és assyroknál, a' nők erkölcsiségüket hozták áldozatul a' templomba jövő idegenek: bizonyára nem

nem csodálkozandunk azon, hogy az ágyasok (hetaerák) tartása a' görögöknél közönségessé vált, különösen a' későbbi időkben, a' mikor illy nőket minden férfi tartott, kinek tisztességes jövedelme volt, és azért sem törvény, sem a' közvélemény által nem büntettetett. Sőt annyira ment az erkölcselenedés, hogy a' férfiak némellykor nőket kölcsön adák egymásnak, mint magáról a' bölcS Sokratesről is iratik, hogy nejét átengedte Alcibiádnak. És viszont az apai vagyonban örökölt nőknek joga volt férjeik legközelebbi rokonával szerelmeteskedni, ha férjeikkel meg nem elégedtek.

Hasonló, sőt lázítóbb erénytapodás uralkodott a' spartaiaknál. „Ha egy ifju nő koros férjének — így ír Plutarch a' történeti könyvtár szerint, mellyet, igen tisztelt és tudós Bajzánk közérdekü vállalatainak egyikét, a' jelen értekezés fonalán nagy haszonnal forgattam — egy jól termelt derék fiatal ember megtetszett, és azt elég erősnek találta, nejéhez vihette őt, és a' gyermeket, ki illy nemes vérből származott, saját fiává fogadhatta. Viszont meg volt engedve, hogy valamelly jeles férfi, ki másnak termékeny és erényes nejét csudálta, a' férjhez folyamodhatott engedelemért, hogy a' nővel lakhassék és mint egy áldott földbe ültethessen és nemes vér-rokonokkal testvér- és nemes gyermekeket nemzhessen. „Bohó és fonák dolognak gondolták t.i., hogy miután ebek- és lovaknál a' faj javítása czéloztatik, ugyanez meg ne engedtessek az embernél is.“

Ennyi sötét kép után pihenjünk meg felháborodott emberi 's polgári érzetünkkel a' romaiak intézkedésein. Nem fogunk ugyan gyönyörködni, mert a' fel nem világosodás nehéz terhét itt is tapasztaljuk a' nőnemre súlyosodni. T. i. a' római nők egész életökben a' férfiak hatalma alatt állottak, hajadonan a' legközelebbi rokon gyámsága alatt, férjhezmenve pedig a' férj hatalmában, épen ugy, mint a' germánoknál, hol egyébiránt a' nők, Tacitus szerint, nevezetesen háziasságukról 's szelid szerénységökről. Továbbá a' nők nem vala saját javairól is szabad végrendelkezési joga. Ezenkívül a' Romulus által felállított házi törvényszéknek alája vala vetve, azaz: a' férj maga ítélte el az aszszonyt az atyafiak jelenlétében kisebb esetekért; fontosabb gonosz tettekben pedig az atyafiak közül ötödmagával biráskodott. De megnyugszunk legalább azon, hogy egynejűség volt szorosan, nem pedig csak szóval szokásban, és ez által a' családi élet tisztasága ment vala általánosan mindazon gyűlöletes kicsapongásoktól, mellyeket még a' görögöknél is undorodva szemléltünk. E' méltánylatot érdemlő körülménynek lehet tulajdonítani azt, hogy a' római hölgyek mind a' polgári, mind a' családéletben magas erényű Lucretiákat és Corneliákat mutatnak fel, minőkre az ő történetek más népeinél nem akadhatunk.

Átalában véve tehát az ő világ mindenütt eltiport állapotban mutatja fel a' női jogviszonyokat. Pedig azon népek, mellyekről itt részletesen szólottam, azzal nyerték meg a' történetek különösb figyelmét, hogy egy vagy más uton hadi erő, vagy czélszerűbb polgári intézkedések által kitűntek a' többiek felett. Már ha eme kitűnőbb népek is olly embertelen zsarnoksággal nyomták el a' nőnem eredeti és annál fogva elidegenithetlen jogait, szorosb fejtés nél-

kül is gondolhatjuk, hogy ugyanazt az itt nem említett, még ezeknél is művelte-
 lelenebb és durvább népek minő súlyedt állapotban tarthaták! —

T ú r i Sámuel.

K Ü L S Z I N É S V A L Ó. II.*)

A' DUGÁRUS.

Corsica közepén Tavignano mellett Corte városka fekszik, melly nem annyira nagysága, vagy lakóinak száma, mint sajátyszerű helyzete által nevezetes. — Határán félkörben Tavignano 's Rostonica folyamok találkoznak, éjszak 's nyugot felől pedig sziklacsúcsok övezik, mellyek egyikén erősség látható. Azt hinnők, hogy a' teremő merész sujtással dobá a' szirtélekre e' falakat fecskefészkekként, 's különös lakókat alkota számukra, egyszerűeket, minő a' természet, szabadokat, miként a' lég, melly e' hegységet környezi. — Az alkonyat e' tájon hasonlíthatlanul szép: míg a' nyugoti vidék árnyékba borul,—a' város magasb része, távolból a' tenger, 's a' Monte Rotondo örökös hava ezer szikrában szórják vissza a' fényt, mit a' nap mosolygása kaczerkodva búcsuként feléjük küld, — most azonban e' fényt egy ifju vadász fegyveréről is látjuk visszasugárzani, ki a' hegység déli részén magányosan álló csinos ház felé közeledik.

Öltözete válogatottabb, mint minőt a' korz földmivelők viselnek; puskája is értékes angol mű, 's külseje— és egész valójából neme a' fesztelenségnek látszik, melly a' művelt körök sajátja. — Midőn leáldozni látá a' napot Monte Cinto bércei mögé, arczára örömsugár villant; ujját ajkaira illeszté, mikről sajátyszerű füttyülés hangzott, a' pacsirtáéhoz hasonló, melly a' teremőt dicsőítve, ég felé lebeg, 's mintha e' dalra valóban ég nyílt volna meg, annak egy angyala közelg a' vadász felé 's szeméből több szerelem sugárzik, mint mennyit ezer ajk rebegni képes. A' természet is osztozott örömeikben, 's bájjalat kíséré őket érzélgéseikben.

Ki tavaszi estét nem látott Corsicában, hol a' Provence 's Andalusia kedves fuvalmai és a' természet ezer virulásban minden érzéket elbájol, annak hiába írnök le a' tájat, 's ki az ártatlanság gyengéd szózatát ismeri, annak nem szükség mondanunk, mit beszéltek Aurel és Jozéfa több napi távollét után. Sugárzó szemeik boldogságra mutatnak: — nem tudják ők, hogy a' szívvilág szappanbuborék, — ködhártya, melly a' földi élet érintésénél keservbe olvad el; nem tudják, miként a' büntelen, tiszta kebel Istene sokszor csak álmakkal jutalmaz; hogy a' szabályok végtelensége mellett, miket az emberi ész felkutatott, hogy legyen külszinüleg jó, bár valója rothadásnak indult, gyakran vét-
 kesnek bélyegeztetik az angyal, kinek neve az ördög undokságát fedezi mindezt nem tudák, — szívők érzett, szeretett, 's lelkők azt sugá, hogy a' szerelem bármi alakban véték nem lehet

Ezüst fényben uszott a' hold Monte Rotondo felett, 's csak ekkor vevék észre, hogy beestveledett; a' leányka ijedten szökött fel üléséből . . .

*) Lásd az 1844-ki 'Életképek' második félévi 21. 22ik számát.